

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת כי תשא תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 474

בני אמונים

בני תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

נטילת ידים למאה ברכות

בכל בקר בגשתנו לעבודת התפלה, אנו קוראים את 'פרשת הפיור' המופיעה בפרשתנו, שבה נצטוו הכהנים לקדש את ידיהם ורגליהם "בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה" (שמות ל ט).

אף שמצוה זו היא יהודית לכהנים ונוהגת רק בזמן שביית המקדש קיים, בפעל גם בימינו, כל יהודי פותח בה את סדר יומו, ואף הברכה הראשונה שאנו מבצעים מדי בקר מקורה במצוה זו.

הרשב"א (שו"ת סי' קצא) מבאר שמקורה של מצוה נטילת ידים מדי בקר בקומנו משנתנו הוא במצוה קדוש ידים ורגלים שבה נצטוו הכהנים העובדים בבית המקדש. לדבריו, כל יהודי שקם ליום חדש של עבודת ה' הוא פתוח הבא לעבודת בית המקדש, וממילא, כפי שהכהנים נצטוו לקדש ידיהם ורגליהם מדי בקר בבנייתם לעבודה, כך נצטוו כל יהודי לקדש את ידיו בכל בקר בבנייתו לעבודת היום. על כך אף פנו דוד המלך ע"ה באומרו (תהלים כו ו): "ארחץ בגליון כפי ואטבבה את מזבחה ה'" (ראה ברכות טו א).

כשנבחנו נבחין כי מצוה זו של נטילת ידים לשחרית ובבוקר עליה, מתקדשים אנו לעבודת ה' הימית שבמקומו נצבת הזכות והחובה לברך מאה ברכות מדי יום. עלה בדעתי כי ענין זה נרמז בברכה שמבצעים אנו על מצוה זו - "אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נטילת ידים". "על" בגימטריה "מאה". כפיכך, בעת שמבצעים את הברכה הראשונה בראשית היום, מצהירים אנו: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו" לברך "על" ברכות בכל יום.

מדי בקר בברכה הראשונה ביום, נשלחת לנו תזכורת חשובה על עבודתנו - לזכר את ה' לאורך היום באמצעות אמירת מאה ברכות פראוי, וכמוכן בשלמות - בעניית אמן אחריו.

נקפיד על ברכות בשלמות ונתברך בשלמות! בקריאת "אשר קדשנו... וצונו על - ברכות" בברכת שבת שלום,

278 זכר מואמינים

אשר כתבת" (לב לב)

רש"י פרש שפך בקש משה מהקדוש ברוך הוא: אם אין אתה סולח לישראל, מכה את שמי מן התורה כלה "שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים". תמה ה'בית אהרן' מקרלין: היכן שמושה הענו מכל אדם החזיק עצמו כמי שראוי לבקש רחמים?

ובאר: אכן, אין פונת רש"י שמושה חשש שיאמרו שהוא אינו ראוי לבקש רחמים על ישראל, אלא אדרבה, חשש שיאמרו שתפלתו לא התקבלה משום שאינו ראוי לבקש רחמים, ובכך יטעו לסבר שאין הקדוש ברוך הוא שומע את תפלתו של מי שאינו ראוי, בעוד שהאמת היא שהקדוש ברוך הוא שומע תפלת כל פה (בית אהרן דף קמד ב).

מדות הרחמים בזכות מדת הענוה

"וייעבר ה' על פניו ויקרא ה' א-ל רחום וחנן ארץ אפים ורב חסד ואמת" (דו ו)

כאשר בקש משה רחמים על ישראל לאחר חטא העגל, הזכיר בתפלתו את זכות האבות, ככתוב (שמות לב יג): "זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך". חכמים למדו מכך שכל התולה את תפלתו בזכות אחרים, תולים את קבלת תפלתו בזכותו, וכפי שמצינו שתלה הכתוב את קבלת תפלתו של משה בו עצמו, ככתוב (תהלים קו כג): "ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית".

דרש רבי אברהם יצחק שיינ ר"מ בשיבת תפארת ירושלים:

לאור דברי חז"ל אפשר להוסיף ולומר, שאף הסבה שזכה משה ולאחר תפלתו נתגלו לו סדר שלוש עשרה מדות, שאמירתן פועלת אף אחר שתמה זכות אבות, (ראה רש"י לעיל לג יט) היתה בזכות שבענונותו לא בקש רחמים על ישראל לאחר חטא העגל בזכות עצמו אלא בזכות אבות. לפיכך תקנו לומר בנסח תפלת א-ל ארץ אפים הנאמרת כהקדמה ל"ג מדות: "בתחנון ובתפלה פניך נקדם כהודעת לענו מקדם"; מדוע דוקא כאן מכנה משה "ענו"? לפי שכאמור, "ג המדות התגלו לו בזכות ענונותו, שתלה תפלתו בזכות אבות (ברכת איש).

התשובה מעבירה את הרע שבגזרה

"למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים ולכלתם מעל פני האדמה... וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו" (לב יב ד)

חכמים (ילק"ש כ"ש כי תשא רמז טז טז) אמרו שרעה הוא שם של פוכב המסמל דם ומות, ובאר: כאשר בקשו ישראל לצאת ממצרים למדבר, הזהירם פרעה (לעיל י י): "ראו כי רעה נגד פניכם", כלומר: "אני רואה באצטגנינות שלי כוכב אחד עולה לקראתכם, שמו רעה, והוא סימן דם והריגה". עתה כאשר גזר הקדוש ברוך הוא מיתה על ישראל מחמת חטא העגל, טען משה: "למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים" - אם תהרגם, יתרברבו המצרים לאמר שאמת דברו, ומזל רעה שעלה לקראת ישראל גרם לכך שיעמותו כלם במדבר. ואכן, הקדוש ברוך הוא קבל טענתו: "וינחם ה' על הרעה", כשהחליף את גזרת ה' שנגזרה על ישראל בדם המילה שמהל אותם הושע.

מכך שהקדוש ברוך הוא לא בטל את גזרת הדם מכל וכל, אלא המירה בדם המילה שמהל אותם הושע, למד רבי אברהם חיים שור כי גזרה רעה אינה יכולה להתבטל, אף בכח התשובה והתפלה יכולה היא להתהפך לטובה. זוהי הסבה שבתפלות הימים הנוראים איננו אומרים: "ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את הגזרה", אלא "מעבירין את רע הגזרה", כלומר: מעבירים את הרע שבה, והופכים אותו לטוב.

כך נבין אף את שאמרו חכמים (ברכות נה ב) שהחולם חלום ואינו מבין אם משמעותו טובה או רעה, יעמד לפני הכהנים בעת ברפת כהנים ויאמר: "רבנו של עולם אני שלך וחלומותי שלך. חלום חלמתי ואני יודע מה הוא... אם טובים הם, חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף, ואם צריכים רפואה, רפאם כמי מרה על ידי משה רבנו"; לפי שאמרו חכמים (שם נז ב): "חלום - אחד מששים בנבואה", והרי גזרת שמים אינה יכולה להתבטל, לפיכך איננו מבקשים שיתבטלו החלומות הרעים מכל וכל, אלא שהקדוש ברוך הוא ירפאם וינפכם לטובה (תורת חיים' בבא קמא נה א).

גם מי שאינו ראוי - נענה

"ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך

אמן במסירות נפש

השופט ההמום נסה לשכנעו שי שקל שוב את ההצעה, אולם היהודי סרב בנחרצות. הוא הישיר מבט לעבר השופט ואמר: "אין דבר בעולם שיגרם לי להמיר את דת אבותי". התאריך שנקבע להוצאתו של ר' אליעזר להורג היה ז' בסיון, יום טוב שני של גלויות של חג השבועות.

כמה ימים לפני בצווע גזר הדין, השיג רבי אלכסנדר זיסקינד אשור לבקר בצינוק שאלי השלף ר' אליעזר. הוא נכנס לתאו והתרגש לראות כי ר' אליעזר עומד איתן באמונתו ומתכוון בסלודין לרגע הנורא. הוא למד יחד עמו את הלכות קדוש ה' ואת גסח הברכה שיש לברך על קיום מצוה זו.

בבקר ההוצאה להורג התעטפה העיר בעננה שחרה; היהודים הסתגרו בבתי הכנסת לתפלת יום טוב שני של חג השבועות ונגעלו את שעריהם בפחדם מפרצי השנאה וחמת הרצח העלולים להציפם מכוון האספסוף המוסת. הגויים מצדם התכנסו בהמוניהם בכפר העיר, ממתינים בשנאה יוקדת ליהודי שאמור להיות מובל לגרדום בדקות הקרובות.

הס השלף בקהל. מבעד לעקול הדרך התקרבה אל הכפר עגלה שחרה, מקפת במשמר חילים. היהודי הובל לגרדום כשפניו מכסות וכל העינים היו מרפזות בו. איש לא שם לבו לדמות אלמונית, עטופה היטב, שחמקה אל ההמון ועקבה במבט חומל אחר היהודי המובל לגרדום. היה זה הצדיק רבי אלכסנדר זיסקינד אשר חמק מבית הכנסת, שם נפשו בכפו ונטמע בין ההמון צמא הדם כדי לשהות לצד הקדוש ברגעיו האחרונים.

דקה קצרה לאחר מכן נסר את השקט קולו הצלול של ר' אליעזר. הוא ברח מלה במלה, בכונה עצומה ובדבקות, את הברכה שלמד אותו רבי אלכסנדר זיסקינד: "ברוך אתה ה' אלקיני מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקדש שמו ברבים" ורבי אלכסנדר זיסקינד ממקום עומדו ענה בכונה עצומה: "א-מ-ו!"

בו באמן נשמעה מפיו של ר' אליעזר זעקת 'שמע ישראל', ונשמתו עלתה בסערה השמימה לשכון במעלות קדושים וטהורים.

עוד שנים רבות אחר אותו מעשה שחו הכל בהשתאות על מסירות נפשו של בעל היסוד ושרש העבודה, כדי לזכות בעגית אמן אחר ברכתו של הקדוש ר' אליעזר ב"ר שלמה מוורבלוב הי"ד.

פתח דבר לצאנת בעל היסוד ושרש העבודה, מהדורת וילנא תרפ"ט

מצא עצמו לחרדתו מקף בהמון נוצרי נבצר. העבדה שלפניהם שכב גוי מת כשיהודי עומד לצדו הציחה את דמיונם הקודח וגרמה להם להסיק במהרה את המסקנה המתבקשת מבחינתם; היהודי הרג את הגוי כדי להשתמש בדמו לאפית מצות הפסח, ואחר נסה לקוברו כדי לטשטש ראיות.

ר' אליעזר נסה לטען לחפותו, "האיש נפל ובסך הכל נסיתי להצילו!" זעק במר נפשו, אך קולו נבלע ברעש קריאות הנקם של ההמון. המשטרה שהזעקה למקום חלצה אותו בקשי, ועד מהרה מצא עצמו ר' אליעזר אזור בידיו וברגליו כאחרון הפושעים, מובל לבית המעצר.

בימים ההם, לפני כמאתים וחמשים שנה, התגוררו בעיר הורודנא, היא גרודנא, כמה אלפי יהודים, כשביניהם בולטת כשלהבת זוהרת דמותו של הגאון הקדוש רבי אלכסנדר זיסקינד בעל "סוד ושרש העבודה".

יהודי הורודנא שחרדו מאד לגורלו של אחיהם נסו בכל דרך להצילו. הם הדפקו על פתחי שרים ושופטים, נסו לשחד את כל מי שהיה אפשר, וכמוכן שפכו תפלה ותחנונים לפני יושב מרום, שהאמת תצא לאור ולא יאנה לר' אליעזר כל רע.

אלא שמאידך גיסא, הכמר המחוזי, אנטישמי מצהר, דאג לחמם את האוירה ולגרם לכך שהשופטים שגם בלאו הכי היו אנטישמים, לא יוכלו לפסק אחרת.

אתא ובא יום המשפט. אולם בית המשפט היה מלא מפה לפה כאשר נכנס אליו היהודי החשוד ברצח. מבטים רושפים קדמוהו, והדרישה היתה נחרצת לחרץ את גזר דינו לרעה. כצפוי, תוך כמה דקות נחרץ גורלו של היהודי למות בתלה.

רגע לפני הקראת גזר הדין נעמד אחד מהשופטים על הדוכן, הישיר מבט לעבר היהודי ואמר לו במתק שפתים: "יהודי, אף שגורלך נחרץ, החלטנו מתוך רחמים על משפחתך לפתח לך פתח הצלה; אם רק תקבל על עצמך את הדת הנוצרית, נבטל מייד את גזר דינך ותוכל להמשיך לחיות כאחד האדם..."

לשופט היה ברור שהיהודי ימהר לקבל את ההצעה 'הנדיבה', אלא שהיהודי סרב אפלו להרהר על כך וזעק מיד: "חלילה וחס, יהודי אני וכיהודי אמותי!"

חדש ניסן תק"נ. הורודנא היהודית רעשה כמרקחה. ספורו המר של ר' אליעזר מוורבלוב שאף לאחרונה העתיק מגוריו לעיר הורודנא, הפך גלים במהירות והפך עד מהרה לנושא השיחה המרכזי בכל העיר. הבריות שחו ביניהם על הגזרה הנוראה שנחתה על ר' אליעזר.

הכל התחיל שבוע לפני כן. ר' אליעזר, יהודי

יהודי הורודנא שחרדו מאד לגורלו של אחיהם נסו בכל דרך להצילו. הם הדפקו על פתחי שרים ושופטים, נסו לשחד את כל מי שהיה אפשר, וכמוכן שפכו תפלה ותחנונים לפני יושב מרום, שהאמת תצא לאור ולא יאנה לר' אליעזר כל רע.

מרכז העיר גרודנא [הורודנא]

בעל לב רגיש ורחום, צעד ברחובה של עיר והבחין מרחוק בגוי מבגר הצועד לעבר בור עמק שהיה פעור בצד הרחוב מבלי לשים לב לסכנה. ר' אליעזר רץ בכל כחו כדי לעוצרו, אך הגיע למקום רגע אחד מאחר מדי. הגוי הספיק לצנח הישר לתוך הבור הפתוח, ואם לא די בכך, אף נקבר תחת ערמת החול שנושאה לצד הבור ועתה התמוטטה על ראשו.

ר' אליעזר נסה לרדת אל הבור כדי להציל את הגוי, אלא שעד מהרה הבין כי אפסו הסכונים; הגוי שספג מכת מות היה קבור תחת ערמת החול ללא רוח חיים.

כשטפס ר' אליעזר בחזרה אל שפת הבור,

דין אמן ותומה

'אמן ותומה' בקדיש

יש הסוברים שבעניית אמן אחר קדיש אין העונה צריך לדעת אחר איזה חלק בקדיש הוא עונה, ודי בכך שהוא יודע שהוא עונה אמן אחר קדיש כדי שלא תחשב ענייתו 'אמן ותומה'. ואולם למעשה פתבו הפוסקים שאף אחר קדיש - על העונה לדעת על איזה חלק בקדיש הוא עונה אמן, ואם ענה אמן בלא ידיעה, הרי זו 'אמן ותומה'.

מקורות ובאורים:

נחלקו האחרונים בדין מי שהיה באמצע תפלתו ובשל כך לא שמע את אמירת הקדיש, ומיד כשסיים תפלתו שמע את הצבור עונים 'אמן, יהא שמה רבה מברך...', האם מתר לו להצטרף אליהם גם בעניית אמן או שעליו לענות 'יהא שמה רבה' ללא אמן: דעת המגן אברהם (קט ב) שיצטרף לאמירת 'יהא שמה רבה' ללא עניית אמן 'כיון דלא מתפנו על מה יאמר, מיקרי 'אמן ותומה'. מבאר מדבריו שהעונה אמן אחר קדיש צריך לדעת על איזה חלק בקדיש הוא עונה, ואם עונה בבלי דעת הרי זו 'אמן ותומה'. לעמיתו האליה רבה (שם ז) חולק עליו וסובר שמי שסיים תפלתו בעת אמירת 'אמן יהא שמה רבה...', יכול להצטרף אף לעניית אמן אף שאין דעתו נתונה לאיזה חלק בקדיש הוא עונה אמן, כיון שדי בכך שיודע שעונה אמן על קדיש.

לענין הלכה: מדברי ההלכות שלמה (תפלה פ"ו הלכה יז) נראה שפסק כדעת האליה רבה שאף מי שאינו מפנה לבו לשמע את תבות הקדיש ואינו יודע על איזה חלק בקדיש הוא עונה אמן, מפל מקום יענה אמן אחר הקדיש, 'כיון שעל כל פנים יודע שעונה על ענין קדוש ה"'. ואולם המושג ברורה (שם ד) הכריע פ'מגן אברהם'. וראה 'אגרות משה' (יו"ד ח"ד סי' סא אות טז) שהוכיח מפה שכתב הרמ"א (קכד יא): 'אם לא שמע הברכה כלל, רק שומע צבור עונים אמן ויודע על איזה ברכה קאי, יענה עמהם וכן בקדיש וקדשה וברכו', שאף בקדיש יש דין 'אמן ותומה' 'אם יענה אמן כשלא יודע על איזה דבר מהקדיש הוא עונה'.

ספק בין שתי ברכות שוות

השומע מפי העולה לתורה את סיום ברכתו: "ברוך אתה ה' נותן התורה", יענה אחריו אמן, אף אם אינו יודע אם סיים העולה את הברכה שלפני הקריאה - 'אשר בחר' או את הברכה שלאחריה - 'אשר נתן'. שלפי שמהותן של ברכות אלו שווה, דינו כמי שיודע על איזו ברכה הוא עונה, ואין זו 'אמן ותומה'.

מקורות ובאורים:

כך פסק באשל אברהם (לרא"ד מבוטאטש, מהדו"ת ככד ח). וכתב שם עוד שהלכה זו נאמרה אף בנוגע לברכות נוספות שמהותן שווה, ויגון ברכות התורה הנאמרות בשחר, שאם שמע את חברו מסים את אחת מהן יענה אמן, אף אם אינו יודע איזו מן הברכות סיים. והוא הדין גם לשומע אדם המברך על התפלין ואינו יודע אם ברוך 'להניח תפלין' על הנחת תפלין של יד או שברך על מצות תפלין' על הנחת תפלין של ראש, שעליו לענות אמן. שלפי שמהותן של ברכות אלו אחת היא, אין ענייתו נחשבת 'אמן ותומה'.

ברכה בלשון אחרת

אדם המברך ברכה בלשון אחרת, אף על שהשומע אינו מבין את לשון הברכה, כל שיודע מהי הברכה שמברך - עליו לענות אמן.

מקורות ובאורים:

המברך בלשון אחרת יוצא ידי חובה אם מבין את אותה לשון כמבאר במשנה ברורה (סב ג). אף במקרה שהשומע אינו מבין את לשון הברכה שברך המברך, אם יודע על איזו ברכה הוא עונה עליו לענות אמן, דלא גרע ממי שלא שמע את הברכה שחייב לענות אמן אם יודע איזה ברכה ברוך המברך (שו"ת שבט הקהתי ח"ד סימן ט).

דועי אמונים

מדברי מרן ורדבנן על עניית אמן

העונה אמן מייטיב עם המברך

במגלת רות (ב יט) אנו קוראים על הדין ודברים שהיו בין רות לנעמי חמותה: "ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום ואנה עשית יהי מכירך ברוך ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז".

מדוע אומרת רות: "שם האיש אשר עשיתי עמו". וכי היא עשתה עמו, הלא לכאורה בעז זה שגמל חסד עם רות? חכמים לומדים מכך (רות רבה ה ט) יסוד גדול: "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני - העני עושה עם בעל הבית".

אכן בעל הבית בנותנו מתת יד לעני מייטיב עמו, ואולם העני בקחתו מבעל הבית מייטיב עמו יותר. כה פשוט היה הדבר בעיניו של רות אם המלכות, עד שציגה זאת כמשיחה לפי תמה באזני נעמי.

זהו גם סוד מעלת עניית אמן. כיון שהמברך הוא שפותח במצוה ומברך, ובלעדיו אין ברכה ואין אמן, הסברא נותנת שיהיה המברך גדול מן העונה. ואולם חכמים באים ומלמדים (ברכות נג ב): "גדול העונה יותר מן המברך". מדוע?

אלא שבאותה מדה שהעני שמקבל צדקה מייטיב עם הנותן יותר ממה שהנותן מייטיב עמו, כך העונה אמן על ברכה מייטיב עם המברך יותר ממה שהמברך מייטיב עמו. המברך אמנם זכה במצוה גדולה ויקרה - מצות עניית אמן, ואולם העונה אמן זכה את המברך ביותר מקו, שכן

המשפיע הרה"צ רבי נחמן בידרמן שליט"א

בזכותו יש לברכה קיום, ואף נפתחים בפניה שיערי שמים.

שהרי כך כתוב בזהר הק' (עקב רעא א): "כשעולה הברכה שנוענתה באמן

מהעולם התחתון לעולם העליון, אין שום פתח ופתח למעלה, ואין שום ממנה למעלה שאינו פותח את כל הפתחים בפניה ומכריזים ואומרים בכל הרקיעים: 'זהו הדורון ששלח פלוני למלך! זהו הדורון שהובא בקיום ובשלמות כראוי! איזו היא הברכה שנאמרה בשלמות כראוי? זוהי הברכה שענו אחריה אמן. כי כל ברכה שענו אחריה אמן, זו היא ברכה שנאמרה בצורתה ובשלמותה, כפי שראוי להיות'.

נמצא לפי זה שבאומרם: "גדול העונה אמן יותר מן המברך", התפנו חכמים לומר אף שמעשה החסד שעושה העונה אמן עם המברך גדול הוא ממה שעושה המברך עמו.

נתן להוסיף ולבאר כי יסוד זה אף נרמז בדברי המדרש שבו פתחנו מאמר זה: "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית". נתן לפרש את הפלה "עני" מלשון עניית אמן; "יותר ממה שבעל הבית", הינו המברך שבלעדיו אין ברכה ואין אמן, מייטיב עם "העני", הינו העונה אמן, העונה אמן מייטיב עם המברך.

איצרות אמונים

מעלת עניית אמן

פח ההחלטה בעניית אמן

על דברי הגמרא הידועים (ברכות נג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך" תמהו רבים, שלכאורה המברך הוא המשבח והמודה, והעונה אמן רק מסכים לדבריו, ומדוע אם כן אמר רבי יוסי שגדולה מעלת העונה אמן על המברך?

באר המשגיח רבי משה רוזנשטיין:

כלנו גדלים מקטנות על יסוד הידיעה והאמונה כי חיי העולם הזה אינם התכלית, וכל תפקיד האדם בעולמו הוא להיות משעבד לבורא ולמצוותיו. משחר טל ילדותנו אנו לומדים ועוסקים בדברים שיעורוננו לכך, ובכל זאת אין הדברים קונים שביתה מחלטת בלבנו ומרבים אנו לשכח ולהסיח דעת מיעודנו ותפקידנו. מדוע?

הסבה לכך היא משום שחסרה לנו ההחלטה הפנימית כי יסודות אלו הם אמת מחלטת ויחידה שלא נתן להשתמט ממנה, ואין לנו כל בררה כי אם לחיות על פיהם. את ההחלטה הזו קוראת התורה לכל יהודי לקבל על עצמו בפרשת "והיה אם שמע", בכתוב (דברים יא יח): "ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם". שימת הדברים על לבנו כמקרחים ומחלטים היא שתגרם לנו לחיות בפעל כדרישת התורה, ולא רק להאמין בדברים באפן תאורטי.

זוהי מטמעותה של עניית אמן; בעוד המברך מצהיר כי הוא מאמין במלכות ה' ושהכל מידו, העונה אמן מצהיר על אמונתו שאוהי אמת מחלטת ויחידה שחייבים לחיות על פיה. ולפי שהחלטה זו היא הפניעה את האדם להשתעבד בפעל לחיי תורה ומצוות הלכה למעשה, לכך אמרו חז"ל שגדול הוא העונה אמן יותר מן המברך ('יסודי הדעת' פרק כז).

בזכות עניית אמן נצולים מגיהנום

מובא ב'תנא דבי אליהו' (זוטא פרק כ) שלעתיד לבא יאמר הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת להוציא את פושעי ישראל מתוך הגיהנום ולהכניסם לגן עדן, בשכר שיענו שם אמן אחר קדיש שיאמר דוד המלך.

רבי אברהם קוריאט מטיטואן מוסיף כי לכך התכונן דוד המלך באומרו (תהלים כג ד): "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי"; גם אם שליכני ל"גיא צלמות" - לגיהנום, לא אירא, כי אתה עמדי" - ראשי תבות בגימטריה אמן, כלומר שאזכה לצאת משם בזכות עניית אמן (ברית אבות' פר' וארא).

אגרת אמונים

מכתב מקורא נאמן

למערכת עלון 'וכל מאמינים',

בחסידי ה' זו כבר תקופה ארוכה שהנני זוכה לפתח את יומי באמירת ברכות השחר בחברותא. עצם ההקפדה על כך היא כבר זכיה מיחדת עבורי - תחושה נפלאה של 'להתחיל את היום בקרבת אלוקים'.

ואולם לצד זאת אינני יכול להתעלם מהעבדה שבעקבות הנהגה זו הנני רואה בכל עיניי סיעתא דשמיא עצומה. הכח של האמן מלווה אותי לכל מקום. וחשבתי שהסבה לכך, כי אף שתמיד אמרתי ברכות ואמונים, הרי כמו שבכל מצוה ההתאמצות לקיימה היא עקר הענין שבה, כך גם בעניית אמן, כאשר מקדימים לבוא לבית הכנסת כדי לענות אמן אחר ברכות השחר יש לזה חשיבות מיחדת, ומתוך כך גם ברכה מיחדת.

חשבתי להביא רמז על כך: הנה ידוע שאמן היא בגימטריה "צא", ויש בכך רמז שבעניית אמן זוכה האדם שיפתחו בפניו שערי שמים ויזכה לצאת מקל המצרים והבעיות, בבחינת "צא תאמר לו" (ישעיה ל כב).

תחזקנה ידיכם בכל פעולותיכם, מ.ש.ג. חיפה.

נתן לשלח מכתבים לפקס 08-9746102 שמספר או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

שיערי גן עדן

עניית אמן במשנת בעל ההלולא

המצבה על קברו של הרבי ר' אלימלך בליזנסק

ה'נעם אלימלך' כ"א באדר תקמ"ז

הרבי ר' אלימלך מליזנסק הידוע על שם ספרו 'נעם אלימלך', נולד בשנת תע"ז בלאפאחי, כפר קטן הסמוך לטיקטין, לאביו רבי אליעזר ליפמן. כשגדל שלחו אביו ללמד בטיקטין, שם פגש ברבי ר' שמעלקא מניקלשבורג שבאותה עת התגורר בטיקטין, ונקשרה ביניהם ידידות עמקה שנמשכה לאורך שנים.

שמעיה של תורת החסידות הגיע לרבי אלימלך עוד בחיי הבעל שם טוב, אך הוא הוסיף לעבד את קונו על פי דרכו. רק שנים מאחר יותר בהשפעת אחיו הגדול הרבי ר' זושא, הצטרף הרבי ר' אלימלך לתלמידי המגיד ממזריטש ממשיכו של הבעל שם טוב.

בבית מדרשו של המגיד נמנה על גדולי התלמידים ולאחר הסתלקותו של המגיד הטלה עליו עטרת הנהגה של בני החברה, מפיצי תורת החסידות, והוא הכר כמנהיגה של תנועת החסידות בגליציה ופולין. בהכנתו עמדו ראשיה כחומת מגן נגד ניצני ההשכלה הברלינאית שהחלה להתעורר בימיו, ובזכות כך נשמר הצביון היהודי בטירתו.

לאחר שלוש עשרה שנות הנהגה, בכ"א באדר תקמ"ז עלתה נשמתו השמימה, והוא הובא לקבורה בבית החיים בליזנסק. בחייו נהרו אלפים ללמד ממנו ארחות חיים, ואף לאחר פטירתו מוסיפים רבבות לפקד את ציין קדשו ולשפף שם שיה ותפלה לפניו ה'.

אמן מתוך הסדור

ברשימת הנהגות שכתב הרבי ר' אלימלך מליזנסק ב'צעטיל קטן', הוא מזכיר להקפיד על עניית אמן, וכך כתב (אות יא): "בחזרת השליח צבור השמונה עשרה יעין בסדור לענות אמן בכל כחו בכל ברכה וברכה".

שבח מכל העולמות

בספר 'נעם אלימלך' (פר' בלק) מביאר הרבי ר' אלימלך את התועלת הגדולה שיש למברך כאשר ברכתו נענית באמן, ואלו דבריו:

"בכל ברכה שאדם מברך הוא מעורר אותו העולם של הברכה ההיא, אשר שם שרשה ואורה. ולכל ברכה וברכה הוא עולם בפני עצמו עד סוף כל העולמות". ואולם כאשר השומע מסכים עם ברכתו ועונה אחריה אמן, הוא מעלה בכך את הברכה לעולמות גבוהים יותר, לפי שבעוד כל ברכה - שרשה בעולם המיוחד לה, "אמן הוא שבח על כל העולמות יחד".